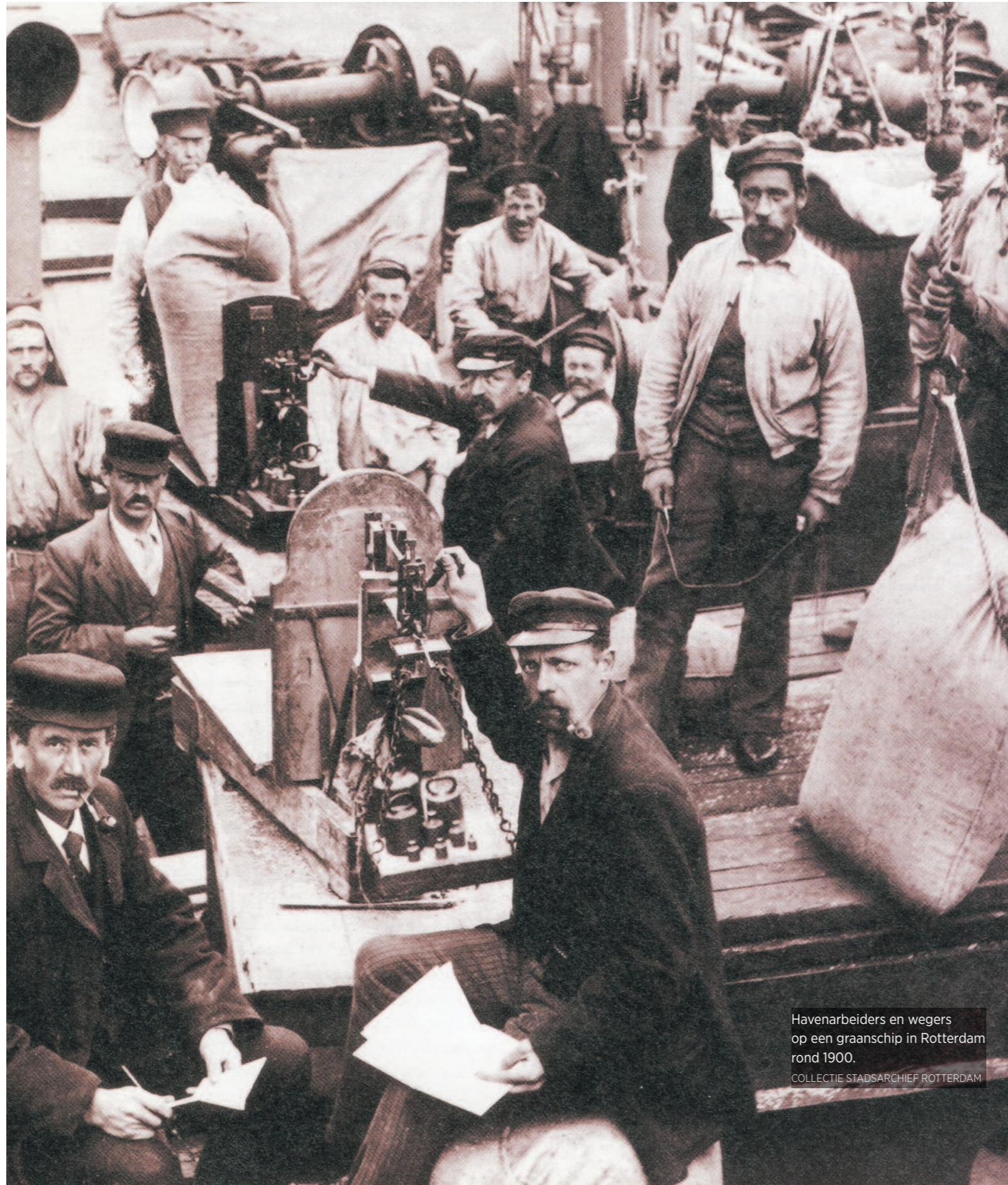
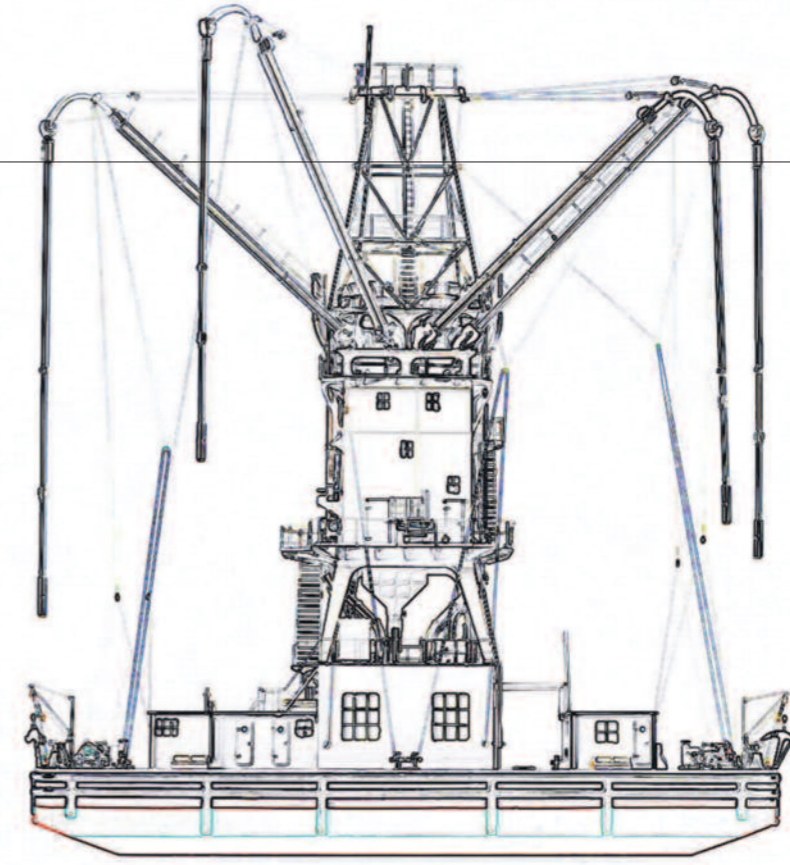

Van het moderne leven konden onze grootouders alleen maar dromen. Deze nieuwe rubriek belicht de slimme vindingen die ons leven hebben verrijkt.

de vooruitgang

Havenarbeiders en wegers op een graanschip in Rotterdam rond 1900.
COLLECTIE STADSARCHIEF ROTTERDAM

De graanzuiger

JAFFE VINK

Rotterdam, omstreeks 1900. De havenarbeiders poseren op het dek van een graanschip. Op de voorgrond zitten de wegers. Aan de vele soorten gewichten op de weegschaal zien we dat het secuur werk is om de zwaarte van een zak graan te bepalen. En aan de blik van de wegers, aan hun pet, aan hun snor, aan hun pijp, aan hun krijtstreep en aan hun papieren zien we dat het ook belangrijk werk is.

De wegers zijn de 'aristocraten' onder de arbeiders. Zij kunnen bogen op een lange traditie: hun corporatie van graanwegers is voortgekomen uit een gilde. Maar die lange traditie kan niet op tegen de nieuwe techniek.

De foto markeert het einde van een tijdperk. De Industriële Revolutie veroverd de haven van Rotterdam. Met de komst van de graanelevator zal alles veranderen.

De graanelevator is een soort drijvende toren, die het graan uit een zeeschip opzuigt door middel van zuigbuizen en het vervolgens via een goot in een binnenvaartschip stort. Dat lukt allemaal door het wonder van de stoommachine die een vacuümpomp aandrijft.

Het graan wordt opgezogen in die dertig me-

ter hoge elevator en daarna gewogen in de sluis naar beneden. In scheepsjargon: tussen bovenbunker en onderbunker. De weger, die zich nu bevindt op dat drijvende gevaarte tussen zeeschip en binnenvaartschip, schuift met een grote hendel de klep open: het graan valt van de bovenbunker in een weegschaal, een bak die 3000 kilo graan kan bevatten.

De weegschaal is van hetzelfde type als op de foto: een bascule met hefboom, maar dan veel groter, met een weegverhouding van 1 op 10: 300 kilo gewichten tegenover 3000 kilo graan. Als de bak vol is, sluit de weger de klep. Hij noteert de gemeten hoeveelheid en opent de klep aan de onderkant van de bak: het graan valt via de onderbunker in de stortgoot.

De foto betreft het moment van mechanisering van de haven, de metamorfose van traditie naar vooruitgang. Het is een ware gedaanteverandering.

De eerste graanelevator kwam in 1905 in de haven van Rotterdam, maar toen was het ook snel bekeken. Het handmatig lossen van een zeeschip, door zo'n 120 bootwerkers, wegers en zakophouders, duurde zeven tot acht dagen. Met behulp van twee elevators werd een schip

nu door 28 arbeiders in twee dagen gelost.

Veel arbeiders die hun baan verloren, konden weer aan het werk op andere plaatsen in de onstuimig groeiende haven. En er kwam steeds meer goedkoop graan uit Amerika via de transatlantische stoomvaart.

De graanelevator werd niet door iedereen omarmd. De Vereniging tot Verfraaiing van Rotterdam en Bevordering van het Vreemdelingenverkeer organiseerde sinds 1912 tochtjes door de haven en waarschuwde de 'vreemdelingen' voor de aanblik van de nieuwe werktuigen: "Uw attentie wordt aldra afgeleid door de vele drijvende graan-elevators. Deze wonderlijke, torenhooge wrochtsels der techniek maken den indruk van ontzaglijke grauwe monsters van een andere planeet, die de Aarde komen veroveren en zich met hun slangen en buizen als even zoovele grijparmen aan de schepen vastgeklampt hebben om hen leeg te zuigen."

De vooruitgang ging verder. Vijftig jaar later was Rotterdam de grootste haven ter wereld.

Filosof Jaffe Vink publiceerde in 2014 het boek 'Wie is er bang voor de vooruitgang'

Deze rubriek komt voort uit mijn boek "Wie is er bang voor de vooruitgang". Ik maak hierbij gebruik van de titels die ik daar noem. Speciaal wil ik vermelden de onvolprezen zevendelige reeks "Techniek in Nederland in de twintigste eeuw" en de zesdelige reeks over de negentiende eeuw. (Walburg Pers, 1992-2003, red. H.W. Lintsen e.a.) Deel 1 over de twintigste eeuw opent met de foto van het graanschip.